

Hoe kan je de competenties Nederlands van leerlingen observeren in andere leergebieden?

Taal zit overal, de hele dag. Leerlingen gebruiken taal immers niet enkel in een taalles, maar ze hebben de hele dag door taal nodig. Taal om te spelen, taal om te leren, taal om tot de inhoud van een vak door te dringen, taal om sociale contacten te leggen... Onderstaand dagverloop van een school maakt dat duidelijk.

	Leergebied	Inhoud
8u - 8u30	Speeltijd	De leerlingen spelen en praten met elkaar.
8u30 - 9u20	Wereldoriëntatie	De leerlingen volgen in hoeken een stappenplan om kerstverlichting te laten branden.
9u20 - 10u30	Wiskunde	De leerlingen lezen in duo's rekenverhalen en bespreken hoe ze zullen oplossen.
10u30 - 10u50	Speeltijd	De leerlingen spelen en praten met elkaar. De spelletjesdozen mogen uitgehaald worden en ze lezen de speluitleg.
10u50 - 11u40	Taal	De leerlingen bespreken criteria waaraan nieuwjaarsboodschappen moeten voldoen.
11u40 - 12u30	Lichamelijke opvoeding	Een leerling die korfbal speelt legt de spelregels uit aan de anderen, zodat er kan gespeeld worden.
12u30 - 13u20	Middagpauze	De leerlingen spelen en praten met elkaar . Vrijwilligers mogen schrijven voor de schoolblog.
13u20 - 14u10	Muzische vorming	De leerlingen luisteren naar nieuwjaarsliedjes uit verschillende landen. Ze bespreken gelijkenissen en verschillen.
14u10 - 15u	Vrij werk	De leerlingen kunnen afwerken waaraan ze die dag gewerkt hebben.

1. Competenties Nederlands observeren in niet-taalkvakken

Hieronder werken we op basis van de eindtermen enkele voorbeelden uit waarin duidelijk blijkt dat taal effectief voorkomt in andere vakken en dat we dus kansen hebben om taal ook op te volgen in die vakken. Vaak wordt taal in die andere vakken op een veel natuurlijkere manier gebruikt en in reëlere situaties. Dat biedt net heel veel kansen om te observeren hoe leerlingen in die situaties talig handelen. Je kunt de observaties doen aan de hand van een observatiewijzer. Welke observatiewijzers er zijn en hoe je er zelf een kunt maken, lees je [hier](#).

Voorbeeld 1: Wereldoriëntatie

Eindterm	ET 2.13 wereldoriëntatie - techniek: een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren
Concretisering in de klas	De leerlingen krijgen per twee materiaal en een stappenplan om kerstverlichting te laten branden. De leerlingen kunnen de opdracht slechts tot een goed einde brengen als ze de stappen goed lezen, begrijpen en uitvoeren.
Manieren om taalontwikkeling op te volgen	De leerkracht kan met een observatiewijzer in kaart brengen hoe de leerlingen met de stappenplannen aan de slag gaan. Hij kan daarbij op het volgende letten: <ul style="list-style-type: none"> - Heeft de leerling begrepen dat hij stap voor stap moet te werk gaan (= oriënteren op het leesdoel)? (= taalcompetentie) - Houdt de leerling aandacht bij het lezen? (= taalcompetentie) - Vraagt hij hulp of laat hij zich helpen als hij iets niet begrijpt? (= zelfsturende competentie) - Kan de leerling goed samenwerken? (= sociale competentie) - Gaat de leerling een stap terug als er iets fout gelopen is? (= leercompetentie)
Voordelen	Op die manier taalontwikkeling opvolgen levert het volgende op: <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen zijn vanuit een niet strikt talige opdracht met taal bezig. Je kunt hen taal zien gebruiken in een natuurlijke, spontane context. - Leerlingen hebben niet het gevoel dat hun taal beoordeeld wordt en ervaren daardoor geen stress. - Als leerkracht kun je een goed zicht krijgen op waar de leerlingen sterk in zijn en waar het fout gaat. Zo kan de leerkracht gerichte ondersteuning bieden.

2

Basisschool de Pit uit Diest gebruikt een portfolio voor de lessen wereldoriëntatie. Door het werken met een portfolio wordt de leerling nog sterker bij het leerproces betrokken. Daarenboven zijn er heel wat kansen om via het portfolio aan taal te werken. De coördinator, [Ewoud Huls, vertelt \(mpd - 27,1 MB\)](#).

Voorbeeld 2: Wiskunde

Eindterm	ET 1.9 wiskunde - getallen: in gesprekken de geleerde symbolen, terminologie, notatiewijzen en conventies gebruiken.
Concretisering in de klas	De leerlingen krijgen rekenverhalen: ze krijgen per drie een budget en een lijst met ingrediënten voor het eindejaarsmenu en ze moeten berekenen voor hoeveel personen ze kunnen koken met hun budget. Daarvoor moeten ze overleggen en vervolgens alles noteren volgens de afspraken.
Manieren om de taalontwikkeling op te volgen	De leerkracht kan met een observatiewijzer in kaart brengen hoe de leerlingen deelnemen aan het gesprek. Hij kan op het volgende letten: <ul style="list-style-type: none"> - Gebruikt de leerling het gepaste taalregister? (= taalcompetentie) - Herpakken de leerlingen zich als hun boodschap niet is overgekomen? (= leercompetentie) - Werken de leerlingen voldoende nauwkeurig? (= zelfsturende

	competentie)
Voordelen	Op die manier taalontwikkeling opvolgen levert het volgende op: <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen zijn vanuit een niet strikt talige opdracht met taal bezig. Je kunt hen taal zien gebruiken in een natuurlijke, spontane context. - Leerlingen hebben niet het gevoel dat hun talig handelen beoordeeld wordt en ervaren daardoor geen stress. - Als leerkracht kun je een goed zicht krijgen op waar de leerlingen sterk in zijn en waar het fout gaat. Zo kan de leerkracht gerichte ondersteuning bieden.

Voorbeeld 3: Lichamelijke opvoeding

Eindterm	ET 1.20bis LO: de afgesproken spelregels toepassen
Concretisering in de klas	Een leerling die korfbal in clubverband legt de spelregels uit aan zijn klasgenoten. De anderen moeten goed luisteren om daarna samen te kunnen spelen.
Manieren om de taalontwikkeling op te volgen	Een leerkracht kan het luistergedrag van enkele leerlingen observeren aan de hand van een observatiewijzer. Volgende items kunnen geobserveerd worden: <ul style="list-style-type: none"> - Heeft de leerling aandacht houden voor het luisterdoel (= taalcompetentie)? - Is de leerling bereid tot nadenken over luistergedrag (na tussentijdse feedback)? (= leercompetentie)? - Is de leerling luisterbereid? (= zelfsturende competentie) - Toont de leerling interesse voor de persoon van de ander? (= sociale competentie)
Voordelen	Op die manier taalontwikkeling opvolgen levert het volgende op: <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen zijn vanuit een niet strikt talige opdracht met taal bezig. Je kunt hen taal zien gebruiken of zien reageren op taal in een natuurlijke, spontane context. - Leerlingen hebben niet het gevoel dat hun talig handelen beoordeeld wordt en ervaren daardoor geen stress. - Als leerkracht kun je een goed zicht krijgen op waar de leerlingen sterk in zijn en waar het fout gaat. Zo kan de leerkracht gerichte ondersteuning bieden.

3

Voorbeeld 4: Muzische vorming

Eindterm	ET 2.3 Muzisch Vorming: openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
Concretisering in de klas	De leerlingen luisteren naar nieuwjaarsliedjes uit verschillende landen. Ze bespreken gelijkenissen en verschillen.
Manieren om de taalontwikkeling op te volgen	Een leerkracht kan het luistergedrag van enkele leerlingen observeren aan de hand van een observatiewijzer. Volgende items kunnen geobserveerd worden: <ul style="list-style-type: none"> - Heeft de leerling aandacht houden voor het luisterdoel (= taalcompetentie)? - Is de leerling bereid tot nadenken over luistergedrag (na tussentijdse feedback)? (= leercompetentie)? - Is de leerling luisterbereid? (= zelfsturende competentie) - Toont de leerling interesse voor de persoon en cultuur van de ander? (= sociale competentie)
Voordelen	Op die manier taalontwikkeling opvolgen levert het volgende op: <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen zijn vanuit een niet strikt talige opdracht met taal bezig. Je kunt hen taal zien gebruiken of zien reageren op taal in een natuurlijke,

	spontane context. <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen hebben niet het gevoel dat hun talig handelen beoordeeld wordt en ervaren daardoor geen stress. - Als leerkracht kun je een goed zicht krijgen op waar de leerlingen sterk in zijn en waar het fout gaat. Zo kan de leerkracht gerichte ondersteuning bieden.
--	---

2. Wat na het observeren?

Dat je als leerkracht ook bij niet-talige activiteiten de taalontwikkeling van de leerlingen observeert, rendeert enkel als er met de resultaten van deze observatie effectief aan de slag gegaan wordt. Dat kan door **reflectiegesprekken** met leerlingen te houden. Tijdens deze gesprekken reflecteren de leerlingen immers over hun competenties Nederlands en ontdekken ze onder begeleiding van de leerkracht hun sterktes en zwaktes. Tips rond het werken met reflectiegesprekken vind je [hier](#). Op basis van deze reflectiegesprekken kan een handelingsplan opgesteld worden met werkpunten voor de leerling.

De gegevens die je in kaart brengt na het observeren kunnen ook gecommuniceerd worden aan de ouders. Op onderstaand deel van het rapport zie je dat de HEHA-school uit Dendermonde ervoor gekozen heeft om de **luisterhouding tijdens alle lessen** te laten meetellen voor de rapportcijfers bij 'luisteren'. Ook al heb je oog voor talige doelen in andere leergebieden, bij het toetsen van de vakinhouden staan de doelen van dat leergebied voorop. Dat wil zeggen dat je quoteert waarnaar gevraagd wordt en dat talige fouten het eindresultaat beter niet beïnvloeden. Leerlingen zijn dus best op de hoogte van de doelen die je effectief zult evalueren.

Klas: 5B			
NEDERLANDS			
Technisch en expressief lezen	10	8.00	
Begrijpend lezen	10	9.17	
Spelling	10	8.42	
Stellen	10	7.50	
Taalbeschouwing en taalcontact		-	
Luisteren	10	7.50	Punten op luisterhouding in de klas.
Spreeken		-	
WISKUNDE			
Getallen	30	24.32	
Lezen en meten rekenen	20	17.33	
Leerkunde	10	8.50	
TOTAAL			